

otryckta material av upptecknade växtnamn till en databas (DIABAS), något som säkert kommer att bli av stor betydelse för nordisk etnobiologi. Alldeles särskilt intressanta är sådana namn för den som intresserar sig för folkliga taxonomier. Ekwall tar här helt kort upp Berlins metod för att analysera sambandet mellan taxon (namngiven kategori) och systematisk rang. Denna komparativa metod (som är något föråldrad i den version Ekwall presenterar den, eftersom den är baserad på en artikel publicerad nära 20 år innan Berlins bok *Ethnobiological Classification* utgavs) skulle i större utsträckning än hittills kunna tillämpas på svenskt material.

Möjligheterna att rekonstruera markanvändningsdynamik och kunskapssystem via bevarade bondeböcker och självbiografiska anteckningar samt äldre kartmaterial tas upp i flera kapitel och aktualiserar frågor om källkritik. Vid tolkningen av en gammal karta måste man t.ex. fundera över aspekter såsom varför kartan gjorts, vem som beställt den och i vilken tidsanda kartritaren verkat. Något motsvarande gäller för den som källkritiskt vill använda foton och landskapsmåleri för etnobiologisk analys. De arkivfoton som etnologen Kristina Berg använder i sitt kapitel ger, tillsammans med hennes bildtexter, mycket tankeväckande illustrationer till källkritisk problematik. Bilder ljuger kanske inte – men det finns fotografer som gör det.

Etnobiologen Ingvar Svanberg diskuterar hur man med hjälp av källkritik kan värdera uppgifter i berättande källor. Han påpekar att det är ”ett källkritiskt missgrepp att utmönstra vissa uppfattningar som ’felaktiga’ ur biologisk synvinkel” – om, vill säga, man önskar förstå alla de komponenter som utgör det studerade kunskapssystemet. Men för just förståelsen är källkritik viktig. Svanberg visar att det nedskrivna om kunskapen på en viss plats och i en viss tid kanske inte nödvändigtvis stämmer med vad man faktiskt fann hos människor just där och då. Man ska använda originalkällor, menar han. Inger Larsson och Håkan Tunón följer upp med var sitt kapitel om örta- och läkeböcker samt vilka fallgropar etnologen kan hamna i vid studiet av det för många så fascinerande forskningsfältet folkmedicin.

Att studier av den materiella kulturen också kan ge viktiga insikter i gångna tiders kunskapssystem framgår av diskussioner om museiföremål av trä och användningen av djurmaterial i hantverk. Kulturvårdaren Helena Åberg visar bl.a. hur mycket viktig kun-

skap om tillverkning av olika föremål försvann genom övergången till industrisamhället men att man med föremålsrekonstruktion som metod kan vinna insikter om den kunskap som föremålen ger uttryck för.

Två kapitel om att via intervjuer dokumentera kunskapssystem har skrivits av Yngve Ryd och Lilian Ryd. Den senares ”snabb-guide för intervjuaren” är föredömligt enkel samtidigt som den ger såväl studenter som väl bevandrade forskare något att fundera över. Det samma kan sägas om det avsnitt om etnokartering – att göra kartor för att visa lokalbefolkningars kunskap om naturen – som Håkan Tunón skrivit tillsammans med biologen Marie Byström, och där det ges exempel även från andra delar av världen än Sverige.

Att landskapet och dess biologiska mångfald på sitt sätt är ett arkiv, genom att både kulturella aktiviteter och naturliga processer påverkat det över lång tid, så att man faktiskt kan ”läsa det”, visar växtekologen och landskapshistorikern Urban Emanuelsson samt naturvårdsbiologen Tommy Lennartsson. Även den som inte ägnar detta sitt forskningsintresse kan här få ögonen öppnade för flera intressanta aspekter av gångna tiders trädanvändning, som man kan lägga märke till under en skogspromenad. Vidare är det glädjande att studier av det inte längre levande har fått en plats i boken genom kapitel om fysiska lämningar av människor, djur och växter, t.ex. genom pollenanalys, osteologi och dateringstekniker.

Boken fyller en hittills ganska tom nisch i undervisning och studiecirkel där kultur och hållbart naturresursutnyttjande står i fokus. Ett register skulle ha underlättat upprepad användning av den mycket innehållsrika volymen. Dess lättfattligt skrivna och därtill både rikligt och praktfullt illustrerade texter, som famnar ett brett metodologiskt fält, bör dock kunna tillförsäkra den en plats i flera kursers litteraturlistor.

Thomas Malm, Lund

Anders Gustavsson: *Bondeliv på 1800-talet. Med utgångspunkt i en bondes dagböcker och brev*. Novus forlag, Oslo 2009. 136 s., ill. ISBN 978-82-7099-535-6.

I den här volymen avser författaren, professor Anders Gustavsson vid Institutt for kulturstudier og orientalske språk vid Universitetet i Oslo, att belysa frågan hur dagböcker och brev med hjälp av en kulturhistorisk analys kan ge oss en inblick i en annan tids livsföring

och föreställningsvärld. ”Det är kunskapen om och tolkningen av en gången tids kultur på lokal mikronivå som står i centrum” (s. 14).

Analysen sker genom ett stort urval av teman som förekommer i källmaterialet, och utgångspunkten är att detta till största delen i sin tur grundar sig på det självupplevda, dvs. vad upphovsmannen, bonden Jakob Jonsson (1795–1879), var med om genom eget arbete och observationer av händelser. Men det innefattar även vad denne hörde eller läste om.

De kulturhistoriskt värdefulla bevarade bonde-dagböckerna har sedan åtminstone 1970-talet blivit uppmärksammade av den akademiska forskningen i Norden. Gustavssons bok anknyter till denna traditionstyngda forskning genom valet av teman för analysen, fastän med ett försök att även komma åt dagboksförfattarens tankevärld. Den aktuella dagboken är ovanlig i det avseendet att den även redovisar känslor och tankar på ett sätt som inte är typiskt för källgenren i allmänhet. Det kvinnliga dagliga livet skymtar också fram på ett otypiskt sätt.

Redovisningen av teman såsom årets utearbeten, arbetsuppgifterna, gårdshushållets ekonomi, kommunala angelägenheter, högtidsfirande, kroppsliga och mentala svårigheter, sociala relationer, omvärlden och samhällsfrågorna, kan därigenom kompletteras med kulturens mentala insida och dess olika uttrycksformer. Framställningen illustreras rikligt, inte minst med hjälp av folklivsskildraren Carl Gustaf Bernhardsons lätt naivistiska bilder, vilket ger volymen en folklig prägel vid sidan av officiellt kartmaterial och fotografier.

En något märklig omständighet, med tanke på bokens författare, är de frekvent förekommande referenserna i texten till artiklar i Nationalencyklopedin, och som syftar till att ge upplysningar om begrepp eller företeelser som den genomsnittlige läsaren av en kulturhistorisk skildring nog redan bör ha förkunskaper om, liksom de litet omständliga återgivningarna av äldre måttenheter. Referenserna till vetenskapliga arbeten förefaller till största delen syfta till att positionera Jakob Jonssons dagböcker inom genren, varvid hans dagböcker alltså framstår som mer reflekterande och mer känsliga för kvinnors liv och arbete än vad som är vanligt. Tillsammans med valet av illustrationer påminner boken mer om vad man brukar finna inom hembygdslitteraturen, i och för sig inte sällan skrivna av både kunniga och drivna författare med stort patos för hembygden.

Författarens metod att driva den kulturhistoriska analysen genom en relativt detaljerad redogörelse av dagböckernas återgivning av det dagliga livet uppspaltat på skilda teman, anknyter förvisso till det tidigare akademiska utforskandet av bonde-dagböcker. Men det uttalade målet att skapa en inblick i en annan tids livsföring och föreställningsvärld försvåras genom den splittring och kronologiska blandning som tematiseringen ger upphov till. De levande samtida människornas livsföring och föreställningsvärld var knappast tematiserad på det sättet. Här speglas därför inte vardagslivets växlingar över årscykeln, som ändå måste ha varit påtaglig för livsföringen och föreställningsvärlden bland dem som levde då. Här finns heller inte någon samlad bild av hushållens sammansättning eller av arbetsorganisationen i byn. Det blir helt enkelt aldrig riktigt klart vad det är som den kulturhistoriska analysen egentligen har bidragit med för slags ny kunskap. Som den mikrohistoria boken ändå har en ambition att vara, lämnar den en hel del övrigt att önska när det gäller den uttryckliga analysen.

Ingenting görs emellertid för sina fels skull utan för sina förtjänsters. Den här boken bidrar till en vid det här laget väl etablerad genre inom bonde-dagboksforskningen, den pekar på ännu en 1800-talsdagbok som dock är otypisk i sin framställning och därför kanske har ett större värde för forskningen än genomsnittet, och för den lokalhistoriska forskningen har den ett självklart värde. Dagboken finns utgiven i sin helhet i två delar av Tegneby hembygdsförening, *Jakob Jonssons dagbok* (1991, 1997), vilket givetvis underlättar för den intresserade att själv tränga in i just denna tankevärld. Som alltid är det de enskilda människorna i historien som fascinerar oss.

Anders Perlinge, Stockholm

Anna Lihammer: *Arkeologiska upptäckter i Sverige*. Historiska Media, Lund, i samarbete med Historiska museet, Stockholm 2010. 251 s., ill. ISBN 978-91-85873-96-8.

Under våren 2010 utkom en populärt hållen bok om arkeologiska upptäckter i Sverige, författad av Anna Lihammer, filosofie doktor i historisk arkeologi. Lihammer presenterar där ett personligt urval av arkeologiska upptäckter genom tiderna, som hon menar har haft särskild betydelse för sin samtids arkeologi och för vår bild av det förflutna. Boken ger ett nytt och